

К.В. Крикуненко,
здобувач

*Інститут світової економіки
і міжнародних відносин НАН
України, м. Київ,*

Розглянуто економічні й правові засади офшорних зон, визначено основні тенденції здійснення в них фінансових операцій та визначальних принципів організації фінансових операцій.

Ключові слова: фінансовий механізм офшору, офшорна фірма, антиофшорне законодавство, офшорний центр, офшорні фінансові операції.

Постановка проблеми. Фінансові операції з використанням офшорних структур набули поширення в сучасному економічному житті України. Це пов'язано із специфічними особливостями руху грошових потоків в умовах економічної невизначеності та нестійкої системи законодавчого забезпечення прав власності приватного капіталу, а також здійснення розрахункових операцій у сфері зовнішньоекономічних відносин.

На разі окремі підприємці є власниками двох і більше компаній офшорного типу. При цьому кількість закордонних компаній і обсяг їхніх активів постійно зростає. У зв'язку з цим постають принципово нові проблеми: як організувати взаємодію із закордонними компаніями, як ефективно керувати їх ресурсами. Схеми ділового застосування офшорних компаній стають все більш різноманітними. В управлінні звичайним офшором існує багато нюансів і можливостей, які необхідно враховувати при роботі з цим ефективним корпоративним інструментом. При цьому створення бізнес-схем за участю декількох закордонних підприємств вимагає надзвичайно ретельної підготовки та економічного обґрунтування. Проблема управління офшорними фірмами актуальна і для комерційних банків. Багато хто з них використовує офшорні системи для розширення спектра своїх послуг і створення ефективних фінансово-інвестиційних механізмів; існують також

проблеми управління дочірніми фірмами й активами за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти фінансового механізму офшору знайшли своє відображення у працях: Ю.М. Пахомова, О.В. Плотнікова, Л.О. Бакаєва, В.С. Будкіна, О.В. Гаврилюка. Проте більшість публікацій мають фрагментарний характер, тобто пов'язані із використанням офшорів побічно.

Мета статті полягає у визначенні основних принципів функціонування офшорного бізнесу, виявленні тенденції його розвитку, на основі чого базується більшість офшорних схем, грошових потоків і операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління міжнародними фінансовими потоками, використання офшорних фірм і банків широко практикується компаніями всього світу. Міжнародні схеми використовуються і заможними приватними особами, сімейними кланами (наприклад, значна частина приватних банків, зареєстрованих в офшорних зонах, належить індивідуальним власникам). За допомогою схем міжнародного податкового і фінансового планування вони прагнуть найбільш вигідно розмістити свої активи в надійних банках з високим доходом, гарантованою банківською таємницею та конфіденціальністю операцій. Технологія міжнародних трансферних операцій (внутрішньофірмових угод і платежів) - одна з найбільш делікатних і закритих сфер діяльності компаній і банків.

Це пов'язано з тим, що сфера міжнародного податкового і валютно-фінансового планування компанії не завжди уніфікована з офіційними системами України і іноземних держав [3]. У корпоративних схемах широко застосовується інститут номінального володіння компаніями і банками. У результаті дочірні і залежні фірми для третіх осіб (і податкових органів) виглядають як самостійні господарські суб'єкти. Холдингові ланцюжки включають певну кількість (іноді - десятки) компаній. Значна частина фінансових ресурсів банку чи материнської транснаціональної компанії часто реєструється як суб'єкт господарювання та перебуває в міжнародних фінансових центрах і офшорних зонах. Представництва і філії компаній, що здійснюють свою діяльність у різних країнах, користуються закордонними рахунками материнської компанії. У результаті кошти, якими вони фактично оперують частково або цілком виводяться з поля зору місцевих податкових і адміністративних органів [1].

Механізм міжнародного фінансового планування полягає в створенні офшорних притулків капіталу, руху капіталів і доходів за оптимальними податковими маршрутами, використання трансферних цін у внутрішньофірмових зовнішньоторговельних операціях. Міжнародні трансферні операції - інструмент, що інтенсивно освоюється українськими компаніями. Тому його використання вимагає глибокого вивчення організаційних, юридичних, валютно-фінансових аспектів операцій. У розвинутих країнах (насамперед в США, Великобританії та країнах ЄС), як уже зазначалось вище, існує суворе антитрансфертне, антиофшорне і антидемпінгове законодавство. Воно істотно обмежує, але не виключає застосування трансфертних цін і схем податкового планування [6].

У США і більшості інших розвинутих країн діє принцип «arm's length basis» правило «відстані руки». Іншими словами, в податкових цілях умови внутрішньофірмової угоди визначаються на базі аналогічних операцій в аналогічних умовах. Антиофшорне законодавство США виводить офшорні фірми із сфери дії системи податкового кредиту (tax credit system). Це озна-

чає, що доходи дочірніх фірм у податкових зонах у повному обсязі підлягають оподаткуванню на території США. Крім того, офшорні фірми виключаються з дії угод про усунення подвійного оподаткування (double taxation avoidance treaties).

Антидемпінгові норми передбачають умови, за яких би ціна продукції визначалась на основі витрат виробництва і порівняльних переваг виробника. Однак антидемпінгове регулювання, як правило, набирає сили у випадку, якщо ініціатор антидемпінгового процесу може довести, що вони завдають шкоди місцевому виробнику (це означає, що антидемпінгове переслідування малоімовірне при постачанні окремих партій продукції або якщо їх частка на ринку не дуже велика).

"Гра" міжнародних підприємців націлена на пошук можливостей податкового планування у рамках чинної системи обмежень. Формуються спеціальні канали для міжнародного руху капіталів і доходів від них. Розробляються схеми валютного хеджування закордонних фінансових активів, організовується управління тимчасово вільними залишками і резервами закордонних фірм. Ресурси концентруються на рахунках компаній і банків у максимально сприятливих з податкової точки зору і політично стабільних юрисдикціях. Механізм міжнародного планування фінансових операцій інтенсивно освоюється й українським бізнесом.

У світовій діловій практиці запропонована велика кількість корпоративних схем і організаційних методів, що забезпечують оптимальне проведення закордонних операцій [2].

Одним з найбільш розповсюджених корпоративних інструментів є офшорна компанія. Офшорна компанія не має, як уже зазначалось вище, права вести будь-який бізнес у своїй офшорній юрисдикції. Офшорна компанія діє в безподаткових умовах. Однак не менш важливою особливістю є те, що її власники одержують в своє керування самостійний суб'єкт господарських відносин. Такий інструмент необхідний для багатьох видів бізнесу з проведення міжнародних фінансових операцій, функціонування офшорної компанії, при цьому управління нею спрощене. Не потрібне проведення ау-

диторських перевірок, подача податкових декларацій. Збори акціонерів і директорів проводяться формально. Керування офшорними компаніями не вимагає великих адміністративних витрат. При цьому з юридичної точки зору офшорні фірми - повноцінні суб'єкти господарських операцій. Вони використовуються в різноманітних комерційних схемах.

Володіння офшорними фірмами, як правило, здійснюється за посередництвом "номінальних" акціонерів (nominee shareholders) і директорів (nominee directors). Номінальні особи фактично ізольовані від управління компанією, хоча установчі документи оформлені на їхні імена. Інститут довірених директорів підвищує конфіденційність діяльності офшорної компанії і дозволяє перебороти деякі юридичні обмеження (наприклад, вимоги наявності як мінімум двох акціонерів у той час, як у компанії тільки один власник). Статус номінального володіння, як зазначалось вище, у багатьох офшорних юрисдикціях передбачений законодавством.

Висновки. Проведення фінансових операцій з використанням офшорних струк-

тур займає на сьогодні важливе місце в діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних фірм. З одного боку, офшорні структури використовуються для зменшення податкового тиску, з іншого - для приховування і відтоку капіталів. Офшорна компанія відкриває для її власника широке коло ділових можливостей. Використовуючи підконтрольну іноземну фірму як самостійний суб'єкт міжнародних фінансових операцій, можна досягати зниження податків, а також отримувати ряд інших переваг. Важливою частиною спектра офшорних послуг є різноманітність фінансового сервісу для фізичних та юридичних осіб.

Створення офшорних структур являє собою невід'ємну частину діяльності транснаціональних компаній і фінансово-промислових груп.

Оскільки проблема фінансових операцій з використанням офшорних структур та схем набуває істотного поширення в економічній діяльності вітчизняних компаній, вона активізує необхідність захисту державних інтересів у цій сфері відносин [7].

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Вересюк А.* Для офшорных зон наступает время перемен // Рынок капитала. - 2007. - № 11. - С. 19-21.
2. *Гарасюк О.А.* Правові основи діяльності офшорів в окремих країнах світу // Регіональні перспективи. - 2006. - № 1(8). - С. 66-69.
3. *Гаркуша В.* Оффшор: made in Ukraine? // Компаньон. - 2007. - № 3, 17 янв. - С.25-26.
4. *Гуцериев М.С.* Формирование и развитие зон экономического благоприятствования (методология и практика): Дис. док. Эконом. наук. - М., 1998. - С.49.
5. *Лемешко М.* Свободные зоны не свободны от кризиса // Деловые люди. - 2004. - № 3. - С.44-46.
6. *Шеховцов Н.О.* География офшорных зон мира: Дис. канд. геогр. наук. - М., 1998. - С.23
7. *Capital Flow Sustainability and Speculative Currency Attacks // Finance & Development.* - 2007. - December. - P. 8-11.